

КОМПЕТЕНТНІСТНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ В СИСТЕМІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Внукова Наталія Миколаївна,
*доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
управління фінансовими послугами
Харківський національний економічний університет
ім. С. Кузнеця*

The article was provided the basic principles of reforming the system of higher education on the basis of a competent approach in accordance with international standards. The goal is to develop it as an educational innovation for the training of specialists in the higher education system. The main provisions of the National Qualifications Framework was presented in accordance with the current provisions of the Ukrainian legislation on higher education, which should be developed in a poor way through the formation of new competency requirements for employees.

Keywords: competence, National Qualifications Framework, higher education standard.

В статье представлены базовые принципы реформирования системы высшего образования на основе компетентностного подхода в соответствии с международными стандартами. Целью является его разработка как образовательной инновации для подготовки специалистов в системе высшего образования. Представлены основные положения Национальной рамки квалификаций в соответствии с новыми положениями законодательства Украины о высшем образовании, которые не обходимо развивать через формирование новых компетентностных требований к работникам.

Ключевые слова: компетентность, национальная рамка квалификаций, стандарт высшего образования.

Актуальність. Економічні реформи у світі, зокрема, у європейських країнах зумовлюють запровадження освітніх інновацій для посилення професійного розвитку працівників, попит на яких останнім часом не задовольняється повною мірою.

Для реалізації державної політики у цій сфері запроваджено рам-

ки кваліфікацій, які мають як загальний характер (Європейська рамка кваліфікацій), так і локальний, національні рамки кваліфікацій окремих країн.

В Україні 2011 року запроваджена Національна рамка кваліфікацій [1], але рівень уваги до її положень з боку роботодавців є недостатнім, між тим її принципи активно впроваджуються у нові стандарти вищої освіти, які вирізняє запровадження компетентнісного підходу до фахової підготовки працівників.

Мета – розробка компетентнісного підходу до уведення освітніх інновацій для підготовки фахівців у системі вищої освіти.

Актуалізація запровадження компетентнісного підходу пов'язана із змінами у економіці знань, трансфері технологій та ролі освіти пропорційно життєвому потенціалу у вирішенні проблем. Епоха змін, які мають відбуватися, пов'язана з викликами XXI століття щодо фізичного виживання внаслідок посилення агресивних дій, а також швидким розвитком інформаційних технологій. Нормативний тиск на зміни здійснює Закон України «Про освіту» [2] «Про вищу освіту» [3] та Ратифікація Угоди про Асоціацію з ЄС (16 вересня 2014 р.) [4].

В Інституті вищої освіти КНЕУ ім. В. Гетьмана [5] всебічно підсумували світову практику впровадження компетентнісного підходу, де розглянуто визначення категорії саме компетенції, що є дискусійним, та етапи становлення компетентнісного підходу у вищій освіті. Також проаналізовано його обмеження і недоліки, простежено здійснення цього підходу у межах Болонського процесу через формулювання переліку компетентностей в матриці національних рамок кваліфікацій, що запроваджується в стандартах вищої освіти, та визначено вплив компетентнісно-орієнтованого навчання на активізацію розвитку майбутнього працівника під час навчання.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти за затвердженими спеціальностями відповідно до переліку, встановленого Постановою КМУ від 29.04.2015 № 266 [6] та змінами 2017 року відповідно до Національної рамки кваліфікацій (НРК) [1], що передбачає перехід на компетентнісний підхід до організації навчального процесу [7].

Компетентність є ознакою інноваційної освіти.

Компетентнісний підхід – це спосіб моделювання результатів навчання і їх сприймання як правил забезпечення якості вищої освіти. Результатами є переліки компетентностей, до яких належать знання, розуміння і навички особи, що навчається, а також її комунікативна активність та здатність вчитися (працювати) автономно та відповідально. Всі компетентності визначаються для кожної навчальної дисципліни окремо або загалом для освітньої програми.

Компетентнісний підхід є одним із перспективних у освітніх інноваціях, який має підвищити ефективність вищої освіти та навчання протягом життя для розвитку працівників. Він полягає у формуванні у студентів потрібного переліку ключових компетентностей, які забезпечують у майбутньому якісне виконання професійних обов'язків.

Здійснення процесу формування необхідних компетентностей спрямоване на системне засвоєння різних знань та засобів практичної діяльності протягом життя через підвищення кваліфікації та самоосвіти, завдяки яким майбутній фахівець набуває здатності ефективною особистою реалізацією в професійній діяльності, соціальної мобільності, вільної орієнтації у оточуючому середовищі та успішному вирішенні складних завдань [1,8]. Порівнюючи процедури реалізації компетентнісного підходу при формуванні навчальних планів у різних країнах перспективним є оцінка можливості комерціалізації переваг процесу формування компетентного фахівця дослідницькими закладами України.

Фахівці НТТУ«КП» [9] визначають актуальність упровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти України через широке визнання його у світі, де він є стандартом освіти ХХІ століття. У моделі компетентного випускника можна врахувати виклики ХХІ століття до формування активного працівника зі здатністю до самоактуалізації особистості, її життєвої стійкості.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про вищу освіту» стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеці-

альності [3]. Стандарти вищої освіти використовуються для формування та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності не тільки закладів вищої освіти, але і наукових установ, які мають ліцензію на освітню діяльність за даною спеціальністю. Вони розробляються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням широкого обговорення, оцінки галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджують їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Інтегральна та інші компетентності здобувача вищої освіти визначаються вимогами Національної рамки кваліфікацій і є обов'язковими при розробці стандартів.

Нові стандарти побудовані на компетентністному підході і концепції вимог до фахівця Болонського процесу та міжнародного Проєкту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING) [10].

Обов'язковим є надання переліку компетентностей фахівця через зазначення інтегральної компетентності, загальних компетентностей та спеціальних фахових компетентностей відповідно до зазначеної спеціальності. Нормативна сутність підготовки здобувачів вищої освіти розкривається у термінах результатів навчання, які мусять корелювати із конкретними компетентностями.

Стратегічним завданням кожного закладу вищої освіти є встановлення вимог до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Вся інформація про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації має бути прозорою та публічною, що сприятиме вибору освітніх інновацій, пов'язаних із запровадженням компетентнісного підходу.

Результати навчання мають бути: виразними і однозначними для окреслення змісту вимог до здобувача вищої освіти; діагностичними (тобто результати навчання повинні мати неупереджені ознаки їх досягнення чи недосягнення), вимірюваними (має існувати спосіб та шкала для вимірювання досягнення результату прямими або непрямыми методами, ступеня досягнення складних результатів) [11].

В Україні відбулися зміни переліку спеціальностей вищої освіти відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти: галузі освіти та підготовки [12].

Європейська рамка кваліфікацій має 8 рівнів, які описані через такі компетентності: знання; уміння; особистісні та фахові права; незалежність та відповідальність; вміння вчитися; комунікативні, соціальні та професійні компетентності.

Національна рамка кваліфікацій в Україні (НРК) – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Її запровадження спрямоване на введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентності працівників; забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин; сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці.

Положення НРК використовують органи влади та місцевого самоврядування; установи, організації, що реалізують державну політику у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудова відносин; заклади вищої освіти; роботодавці та інші юридичні і фізичні особи з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій на національному і міжнародному ринку праці.

Результат навчання за НРК визначається компетентностями (знання, уміння, комунікації, автономність та відповідальність), які набуває та/або здатен продемонструвати працівник після завершення навчання і пройти процес присвоєння кваліфікації, наприклад, через сертифікацію.

Вимоги до магістрів – це здатність розв’язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог [1], тобто інноваційність є однією з пріоритетних ознак підготовки працівників з рівнем магістра.

Першочергове завдання впровадження компетентнісного підходу – це особистісне зростання працівників через участь в проєк-

тах, тренінгах, вихованні лідерства, що повинно реалізовувати через зміни в організації навчального процесу, де формується нова особистість (бренд) викладача та навички у здобувачів вищої освіти до особистісного зростання.

НРК є підсистемою розробки національної системи кваліфікацій, в яку повинні ввійти галузеві рамки кваліфікацій, і призначена для різних груп споживачів і фахівців, що дозволяє реалізувати загальну стратегію розвитку ринку праці та системи освіти, зокрема, планувати різні траєкторії освіти для різних категорій працівників, забезпечуючи збереження базових вимог.

Висновки. Перехід на компетентністний підхід є відмінною якістю реформ у системі освіти. Забезпечення його впровадження є ознакою освітніх інновацій. Між тим кожен з рівнів кваліфікації НРК необхідно постійно розвивати і формувати нові компетентнісні вимоги до працівників, що може стати предметом подальшого дослідження фахівців будь-яких спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна рамка кваліфікацій: Постанова КМ України від 23.11.2011 № 1341 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>
2. Про освіту: Закон України від 0509.2017 № 2145-VIII URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1>
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Закон України. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>
5. Антонюк Л.Л. Василькова Н.В., Ільницький Д.О. та ін. «Компетентністний підхід у вищій освіті: світовий досвід» Київ. КНЕУ. 2016. 66 с.
6. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. №1151. URL: <http://old.mon.gov.ua /ru/about-ministry/normative/4636->
7. Сектор вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: Протокол № 3 від 29.03.2016 . Київ 2016. 29 с.

8. Шапран О. “Реалізація компетентісного підходу в системі неперервної освіти” URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=-UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/gvpdpu_2013_28_1_62.pdf.

9. Федорова І.І., Житник М.М. «Компетентністний підхід як управлінський механізм реорганізації системи вищої освіти України». *Вісник НТТУ«КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2013. Випуск 3. С. 38–46.

10. TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.

11. Внукова Н. М., Пивоваров В. М. Інноваційні складові впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес. *Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21 березня 2014 р.) / редкол. : С. М. Прилипко, Ю. Є. Атаманов, С. В. Глібко, К. В. Єфремова. Харків. НДІ ПЗІР. 2014. С. 153–158.

12. ESG. URL: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.

ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: СУТНІСТЬ ТА ТИПОЛОГІЯ

Клімова Галина Павлівна,
*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціології та політології
НЮУ ім. Ярослава Мудрого,
провідний науковий співробітник НДІ ПЗІР НАПрН України*

The scientific report is devoted to the study of the essence and typology of innovations in higher education. The author defines the essence, features and typology of innovations and establishes their significance for higher education.

Keywords: innovation, higher education, innovative activity.

Научный доклад посвящен изучению сущности и типологии инноваций в высшей школе. Автором определена сущность, признаки и осуществлено типологизацию инноваций и установлено их значение для высшей школы.

Ключевые слова: инновация, высшая школа, инновационная деятельность.